

Vlaanderen
is erfgoed

WEEZENHUIS

Beschermingsdossier

Weeshuis met poortgebouw in Tienen

Stadsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Weeshuis met poortgebouw, Tienen, Kapucijnenplein en Kapucijnenstraat
– stadsgezicht

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24107/103.1

Evert Vandeweghe

13/03/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	7
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
2.1.1.	Architecturale waarde	8
2.1.2.	Stedenbouwkundige waarde	9
2.1.3.	Historische waarde	9
2.2.	Motivering van het type bescherming	9
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	10
2.4.	Juridische toestand	10
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	10
2.4.2.	Omgeving	10
3.	Beheersvisie	11
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	11
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	11
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	11
4.	Bronnen	12
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	12
5.1.	Omgevingsplan	12
5.2.	Fotobijlage	12
5.3.	Documentatie	12
5.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen (2016)	12

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit is het inhoudelijk dossier bij het beschermingsbesluit van het weeshuis met poortgebouw in Tienen. De bescherming kadert in de evaluatie van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van het weeshuis in Tienen werd onderzocht in het project 'snelle screening' (2021-2022). Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Met uitzondering van de stedenbouwkundige ensembles en het archeologisch en varend erfgoed, werd het volledige beschermde bestand gescreend.

Het dossier is opgenomen in de beschermingskalender voor 2023. Deze bescherming loopt parallel met de procedure voor de opheffing van de bescherming als monument en stadsgezicht van het weeshuis met omgeving in Tienen. Deze nieuwe bescherming als stadsgezicht vrijwaart de overblijvende erfgoedwaarden van het weeshuis en poortgebouw in Tienen.

1.1. Situering

Het voormalige weeshuis bevindt zich aan de oostzijde van de historische stadskern van Tienen, een tweehonderdtal meter ten zuidoosten van de beschermde parochiekerk Sint-Germanus.

Het nieuwe stadsgezicht omvat het hoofdgebouw dat het Kapucijnenplein afsluit aan de noordoostzijde (inclusief de twee doorgangen naar het Kloosterhof) en het poortgebouw dat de visuele afsluiting vormt van de Kapucijnenstraat, rechts van het hoofdgebouw. Ook een segmentboogvormig deel van het Kapucijnenplein voor het hoofdgebouw draagt bij tot de erfgoedwaarde van het stadsgezicht. Het merendeel van de laat twintigste-eeuwse appartementsgebouwen achter het weeshuis zijn mee opgenomen in de afbakening van het stadsgezicht omdat deze er onlosmakelijk mee verbonden zijn. Hiervoor worden aparte beheersdoelstellingen geformuleerd.

1.2. Historisch overzicht¹

Op de plek van het voormalige weeshuis bevond zich sinds de 17de eeuw het Capucijnenklooster. Deze orde kreeg in 1669 de toelating om zich hier te vestigen en in 1671 werd begonnen met de bouw van de kerk en het klooster naar een ontwerp van Gillis van Aelst. Het klooster werd in gebruik genomen in augustus 1672, de kapel in juli 1674 (bijlage 5.3. foto 1-4). Na een eerste brandstichting door Franse soldaten op 19 maart 1793 werd het ensemble nog hersteld maar nadat het klooster op 30 april 1795 opnieuw in brand werd gestoken, bleven enkel het oostelijke pand en de spreekkamer bewaard (bijlage 5.3. foto 5). Op 28 september 1796 verlieten de paters gedwongen het klooster en op 29 augustus 1798 werd het klooster verkocht door de Franse Republiek aan verschillende particulieren.

In 1830 besliste het stadsbestuur om een nieuw weeshuis op te richten in de stad en daarvoor werden de terreinen van het voormalige klooster aangekocht. Op 20 mei 1834 volgde de eerstesteenlegging door de Brabantse gouverneur baron M. de Stassart, met

¹ Dit is gebaseerd op: INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Weeshuis* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42846> (geraadpleegd op 1 februari 2023); KEMPENEERS 1999, 794-808; S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 10-14.

een inzegening door kardinaal Engelbert Sterckx. De plannen werden opgemaakt door de nieuwe stadsarchitect François Drossaert en omvatten het hoofdgebouw met ingebouwde kapel aan het nieuwe Kapucijnenplein, twee oostelijke zijvleugels (waarvan één aan de Kapucijnenstraat) en een achtervleugel rond een rechthoekig binnenplein. Midden 19de eeuw werd het poortgebouw aan de Kapucijnenstraat opgetrokken, evenals de noordelijke vleugel aan de Kapelstraat (bijlage 5.3. foto's 6-8).²

Door de bouw van het weeshuis ontstond ook het Kapucijnenplein, wat voorheen slechts een kleine open ruimte was nabij de Langestraat. In 1930 werd op dit plein, voor het hoofdgebouw, een plantsoen aangelegd met een eeuwfeestboom (bijlage 5.3. foto 9-13).

In de eerste helft van 1838 werd het weeshuis in gebruik genomen. Naast de gescheiden opvang van weesmeisjes (door de grauwezusters) en weesjongens (door de Cellebroeders) was aanvankelijk ook voorzien in de huisvesting van de grauwezusters. Omdat er geen akkoord werd bereikt met deze orde, werd hun plaats ingenomen door het gemeentelijk college en later – vanaf 1911 – de Provinciale Normaalschool van Tienen (PNT). Vanaf 1920-1921 diende het complex ook voor de opvang van bejaarden (voorheen in de Gilainstraat) en na het bombardement van het Sint-Janshospitaal op 25 mei 1945 werd het complex ingericht als noodhospitaal. Na de bouw van een nieuw ziekenhuis verlieten op 1 maart 1968 de acute zieken het complex en vier jaar later ook de chronisch zieken. In 1975 ten slotte ontruimden de directeur en directrice (van weeshuizen en bejaardentehuizen) hun appartementen in het gebouw waarna het complex bijna volledig leeg kwam te staan.

Op 10 februari 1982 werd het hoofdgebouw (inclusief kapel) aan het Kapucijnenplein en de voorgevel van het poortgebouw in de Kapucijnenstraat beschermd als monument. De overige gebouwen en de achterliggende tuin werden in hetzelfde besluit beschermd als stadsgezicht. In 1994-1995 volgde echter een ingrijpende renovatie en herbesteding van het complex tot sociale woningbouw. Hierbij bleven van het hoofdgebouw enkel de straatgevels bewaard, evenals twee doorgangen naar het binnengebied. Ook het poortgebouw werd grotendeels gesloopt (zes van de acht traveeën) en de eeuwfeestboom voor het hoofdgebouw werd gekapt. Begin 21ste eeuw werd het als stadsgezicht beschermde binnengebied volledig heraangelegd met de bouw van een 50-tal woningen rond een centraal plein.³

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De voorgevel van het weeshuis sluit het Kapucijnenplein af aan de noordoostzijde. De zuidelijke zijgevel van dit gebouw vormt de aanzet van de Kapucijnenstraat die vanaf het Kapucijnenplein visueel afgesloten wordt door het poortgebouw. Vóór het weeshuis bevindt zich een segmentboogvormig plantsoen (groenzone), waarop van 1930 tot begin jaren 1990 centraal een eeuwfeestboom stond. Voorheen was deze segmentboogvormige zone aangelegd met kasseien.

Het weeshuis is een breedhuis met een aan beide zijden afgewolfd zadeldak (donkere dakpannen). De zuidelijke helft van het dak werd midden jaren negentig enkele meters hoger heropgebouwd. Het telt twee bouwlagen boven een ondergrondse parkeergarage en heeft aan het Kapucijnenplein een symmetrische voorgevel van dertien traveeën en aan de Kapucijnenstraat een zijgevel van drie traveeën. De voorgevel wordt gedomineerd door een centrale, vooruitspringende zuilengang die uitgevoerd is in blauwe hardsteen en die bestaat uit vier monumentale Ionische zuilen, rustend op een verhoging van zeven zware

² Op de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) en de Popp-kaart (circa 1850) zijn de vleugel langs de Kapelstraat en het poortgebouw nog niet aanwezig (bijlage 5.3. foto 6).

³ Op basis van orthofoto's is te zien dat deze woonwijk (Kloosterhof 1-47 en Kapucijnenstraat 20-22) aangelegd werd tussen 2000 en 2003. De twee woningen aan de Leopoldvest 67B werden op basis van orthofoto's gebouwd tussen 2009 en 2011 (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>).

treden, en met een zwaar horizontaal hoofdgestel dat sinds begin twintigste eeuw bovenaan het opschrift 'WEEZENHUIS' bevat in vergulde letters (bijlage 5.3. foto's 9-10).⁴ Oorspronkelijk bevond zich daaronder het jaartal 1835 in Romeinse cijfers.

De voorgevel is verder relatief vlak uitgewerkt met een licht vooruitspringende middenrisaliet van drie traveeën achter de zuilengang en twee hoekrisalieten. De voorgevel is bepleisterd en licht geschilderd maar wordt verlevendigd door het gebruik van blauwe hardsteen voor de centrale zuilengang, de achterliggende traveeën op de begane grond, de plint, de waterlijst en de decoratieve deur- en vensteromlijstingen van de twee hoekrisalieten. Daarnaast is zandsteen gebruikt voor neggen aan weerszijden van de hoekrisalieten en voor de gevels op de begane grond (bossage) die zich bevinden tussen de hoekrisalieten en de zuilengang.

Met uitzondering van de centrale zuilengang is de voorgevel eerder horizontaliserend uitgewerkt met waterlijsten ter hoogte van de onderzijde van de vensters op de eerste verdieping, erboven een stenen waterlijst die doorloopt in het centrale hoofdgestel en een blauwgrijs geschilderde houten kroonlijst die eveneens doorloopt in het centrale hoofdgestel (op klossen). Tussen de bovenste waterlijst en de kroonlijst bevinden zich ronde decoratieve elementen, vermoedelijk ter afdekking van stellinggaten. In de zandstenen gevel op de begane grond bevinden zich verdiepte panelen boven de vensters.

De gevelopeningen zijn rechthoekig met uitzondering van de rondboogvormige gevelopeningen op de begane grond van de drie centrale traveeën. Het schrijnwerk bestaat uit witgeschilderde houten T-ramen met opgedeeld bovenlicht en driedelige raamvleugels.⁵ De rondboogvormige gevelopeningen hebben dubbele, donkergroen geschilderde houten deuren met grote deurlichten en een bovenlicht met straalvormige roedeverdeling. De centrale deur is recent vervangen door een glazen deur. Ook de doorgangen in de hoekrisalieten hebben aan de voorgevel donkergroen geschilderde dubbele deuren die voorzien zijn van drie deurlichten. Deze deuren hebben blauwharstenen omlijstingen onder een verguld opschrift ("JONGENS" links en "MEISJES" rechts) en een driehoekig fronton. Aan weerszijden van beide deuroplijstingen bevinden zich schamppalen in blauwe hardsteen, evenals op de hoek van het Kapucijnenplein en de Kapucijnenstraat.

De zijgevel aan de Kapucijnenstraat sluit aan op het hoekrisaliet van de voorgevel maar is meer eenvoudig gehouden, met een zandstenen plint die voorzien is van keldervensters waarvan het linkse blind, en eenvoudige rechthoekige vensters zonder blauwharstenen omlijsting op de eerste verdieping. Tussen de bovenste waterlijst en de kroonlijst bevindt zich centraal een verdiept paneel.

De deuren in de hoekrisalieten geven toegang tot gewelfde doorgangen. De noordelijke doorgang is geknikt en heeft een tongewelf, een zandstenen plint van circa één meter en in de zuidgevel een blinde deur- en vensteropening. De zuidelijke doorgang heeft een segmentboogvormig gewelf en verbreedt aan de achterzijde tot een onregelmatig achtdelig kruisgewelf. De noordgevel bevat een herdenkingsplaat naar aanleiding van de eerste steenlegging voor de bouw van de sociale woonwijk in 1994, de zuidgevel een deuropening. Aan de achterzijde zijn deze doorgangen open (rondboogvormig aan de noordzijde, segmentboogvormig aan de zuidzijde) met zandstenen omlijsting. Verder bevindt zich aan de achterzijde van het hoofdgebouw nog een klein kegeldak dat vermoedelijk heropgebouwd werd bij de renovatie in de jaren 1990. De rest van de constructie dateert uit de jaren 1990 en heeft een vlakke, wit bepleisterde achtergevel van vier bouwlagen die geopend wordt door rechthoekige vensters. Onder het dak bevindt zich een vijfde, teruggetrokken bouwlaag, onder het kegeldak bevindt zich een ronde uitbouw. Het

⁴ Op laat 19de-eeuwse afbeeldingen van het weeshuis is dit opschrift nog niet aanwezig (bijlage 5.3. foto's 9-10).

⁵ Eind 19de eeuw is het schrijnwerk donker geschilderd (bijlage 5.3. foto 10).

interieur van het weeshuis werd in deze periode ook volledig vernieuwd, met uitzondering van de twee doorgangen (bijlage 5.2. foto's 8-14).

Het poortgebouw in de Kapucijnenstraat is een L-vormig volume van twee bouwlagen met kroonlijst onder afgewolfde zaldaken (donkere dakpannen). De voorgevel die dwars staat op de Kapucijnenstraat is symmetrisch, bepleisterd en heeft een middenrisaliet onder een driehoekig fronton met een rond oculus. Deze gevel wordt verder gekenmerkt door een waterlijst tussen de eerste en tweede bouwlaag en een rondboogvormige poortdoorgang met zandstenen neggen aan weerszijden. Deze poortdoorgang heeft een groen geschilderde houten poort onder een blind boogveld met een rechthoekig venster.⁶ De zuidelijke zijgevel aan de Kapucijnenstraat is een witgeschilderde bakstenen gevel met drie blinde rechthoekige vensters op de eerste verdieping en twee spleten met metalen spijl op de begane grond. De oostelijke achtergevel die ook dwars staat op de Kapucijnenstraat dateert uit de jaren 1990, toen een groot deel van dit poortgebouw aan deze zijde werd afgebroken. Aan de achterzijde, zichtbaar vanaf het Kloosterhof bevinden zich drie haaks op elkaar staande witgeschilderde bakstenen gevels. Het dak snijdt deze hoek deels af. De westelijke noordgevel heeft een blinde, segmentboogvormige poort op de begane grond en een centraal venster met openslaande ramen boven, de oostgevel een segmentboogvormige poort onder een blind boogveld, en de oostelijke noordgevel een centraal venster met openslaande ramen boven en beneden. De vensters boven hebben een metalen parapet. Het interieur is louter functioneel (bijlage 5.2. foto's 15-18).⁷

De laat twintigste-eeuwse bouwfase achter het weeshuis bestaat verder uit een zuidelijke zijvleugel langs de Kapucijnenstraat en een noordelijke L-vormige zijvleugel (bijlage 5.2. foto 1-7). Deze vleugels tellen vier bouwlagen onder een afgewolfd mansardedak met rode bakstenen gevels, die geïntegreerd zijn in de historische context door de bouwhoogte, de sobere en vrij vlakke behandeling met verticale, rechthoekige gevelopeningen en de toepassing van klassieke elementen zoals een plint in blauwe hardsteen, een doorlopende waterlijst onderaan de gevelopeningen van de derde verdieping, een kroonlijst met daaronder ronde decoratieve motieven die verwijzen naar het weeshuis, en bekroning met een hellend dak (donkere pannen).

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 5 mei 2022 en 28 februari 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevinden de overblijvende erfgoedelementen van het als monument beschermde weeshuis zich in relatief goede bouwfysische toestand. Er zijn enkele aantastingen zichtbaar zoals de schuin lopende kroonlijst rechts van de centrale zuilengang (een overblijfsel van de stabiliteitsproblemen die ondertussen opgelost zijn) en het gebarsten fronton boven de linkerdoorgang. Het goed heeft nood aan oppervlakkig onderhoud zoals het schilderen van houten schrijnwerk (bijvoorbeeld kroonlijst). De zandsteen in de gevel is licht verweerd. Het deels als monument beschermde poortgebouw heeft onderhoud nodig op basis van het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 18 februari 2016 (bijlage 5.4.). De toestand lijkt sinds 2016 niet verbeterd.

⁶ Op basis van oude postkaarten lijkt het venster een 20ste-eeuwse toevoeging.

⁷ Enkel het achterdeel kon bezocht worden. Het deel aan de Kapucijnenstraat en de bovenverdiepingen zijn om veiligheidsredenen niet langer toegankelijk.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Architecturale waarde

Het weeshuis in Tienen is een herkenbaar voorbeeld van het **oeuvre** van de ontwerper François Drossaert (1793-1863). Hij begon zijn carrière als architect in Brussel maar verhuisde in 1833 naar Tienen en zou de daaropvolgende 30 jaar heel wat ontwerpen realiseren in Tienen maar ook in Aarschot, Boom, Bornem en Zoutleeuw.⁸ Zijn oeuvre omvat zowel burgerhuizen als burgerlijke openbare gebouwen en kerken, en vertoont de typische stijlevolutie die we bij veel architecten in deze periode terugvinden: aanvankelijk een vrij zuivere toepassing van het neoclassicisme en midden 19de-eeuw evoluerend naar een meer eclectische houding met andere neo-invloeden zoals de neogotiek. De inventaris van het bouwkundig erfgoed in Vlaanderen bevat momenteel een elftal gebouwen die aan hem worden toegeschreven waarvan er zeven beschermd zijn. In Tienen zijn dit – naast het weeshuis – het neoclassicistische stadhuis dat Drossaert in 1835-1837 verbouwde met een monumentale, centrale zuilengang, het vredegerecht (1846), de gevangenis (1848) en de O.L.V. ten Poelkerk die hij verbouwde van 1842 tot 1844 en van 1850 tot 1851 (bijlage 5.3 foto's 35-37). Andere grote projecten van Drossaert in Tienen zijn ondertussen verdwenen zoals het casino (1848). Een project buiten Tienen dat vergelijkbaar is met het weeshuis is het als monument beschermde neoclassicistische gasthuis van de Grauwzusters aan de Prins Leopoldplaats 3 in Zoutleeuw (1846). Dit is echter veel minder monumentaal dan het weeshuis in Tienen.

Drossaert realiseerde heel wat van zijn opdrachten in Tienen als **stadsarchitect**, een ambt dat hij opnam vanaf 1 januari 1834 tot zijn overlijden in 1863. Zo illustreert het weeshuis met poortgebouw in Tienen de invloedrijke rol van stadsarchitecten (en ruimer ambtenaar-architecten) tijdens de 19de eeuw in Vlaanderen, ook in kleinere provinciesteden. Dit nuanceert de historiografie van de architectuur uit de nieuwste tijd, die nog al te vaak focust op enkele grote namen die passen in het beeld van de architect als individuele, vrije kunstenaar. Het oeuvre van deze overheidsarchitecten getuigt minder van vernieuwing en experiment maar heeft in vele steden wel bijgedragen tot de verspreiding van kwalitatieve, hedendaagse architectuur.

De gevel van het weeshuis is een heel herkenbaar, representatief en relatief vroeg voorbeeld van de **monumentale, neoclassicistische gevelarchitectuur** die vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw in Vlaamse steden gebruikt werd voor openbare gebouwen. Dergelijk monumentaal neoclassicisme was relatief wijd verspreid en is goed bewaard voor meer representatieve overheidsgebouwen als stadhuizen (bijvoorbeeld in Aalst, Deinze en Tienen). Voor **weeshuizen** is dit zeldzaam in Vlaanderen. De inventaris van het bouwkundig erfgoed telt 74 weeshuizen waarvan er 26 beschermd zijn, 17 met een bouwfase uit de 19de eeuw. Meest vergelijkbaar met dat van Tienen qua periode, context (kleinstedelijk), opdrachtgever (stad), ontwerper (stadsarchitect) en vormgeving zijn de weeshuizen van Dendermonde (Kerkstraat 54-62) uit 1845 en Lokeren (Kerkplein 3) uit 1853-54. In vergelijking met deze twee is het weeshuis van Tienen vrij vroeg (1838) en heel monumentaal. Bij de niet-beschermden, geïnventariseerde voorbeelden kan een vergelijking gemaakt worden met het weeshuis van Gent (Martelaarslaan 13) uit 1869-1873 naar een neoclassicistische ontwerp van stadsarchitect Adolphe Pauli. Hiervan bleef echter maar één vleugel bewaard na een brand in 1947. In Mechelen werd in 1844-1847 een weeshuis opgetrokken aan de Lange Schipstraat 25 naar ontwerp van Charles

⁸ De online inventaris van onroerend erfgoed in Brussel bevat twee neoclassicistische hoekhuizen uit 1827-1828 van een zekere Drossaert P. (vermoedelijk F.).

Drossaert, vermoedelijk de zoon of neef van François.⁹ Ook deze twee ontwerpen zijn echter veel minder monumentaal dan dat in Tienen.

2.1.2. Stedenbouwkundige waarde

De openbare overheidsgebouwen die gemeentebesturen tijdens de 19de eeuw lieten optrekken, dienden vaak ook expliciet om het stadsbeeld en de stedenbouwkundige aanleg te moderniseren (vandaar ook de inplanting van het gebouw op het einde van een visuele as, aan een nieuw plein). In Tienen liet het (liberale) stadsbestuur in het tweede kwart van de 19de eeuw verschillende monumentale neoclassicistische openbare gebouwen optrekken waarvan er relatief veel bewaard bleven zoals het stadhuis en het vrederecht naar ontwerp van Drossaert (bijlage 5.3. foto 35-36) en het stationsgebouw (jaren 1840) (bijlage 5.3. foto 39). Verdwenen voorbeelden zijn onder andere het burgerlijk hospitaal (1825) en het bejaardentehuis (1830) (bijlage 5.3. foto's 38 en 40).

De bouw van dergelijke openbare gebouwen had vaak ook impact op de omliggende gebouwen en de stedenbouwkundige aanleg, zeker bij de keuze voor (neo)classicisme waarbij eenheid en aandacht voor openbare ruimte cruciaal zijn. Zo liet Drossaert bij de verbouwing van het stadhuis van Tienen in 1835-1837 ook de gevels van de aanpalende private gebouwen aanpassen om een symmetrisch geheel te bekomen. Het weeshuis werd – ten opzichte van het verdwenen Capucijnenklooster – meer naar achter heropgebouwd waardoor een nieuw stadsplein ontstond met een segmentboogvormige zone. Begin jaren 1930 werd die zone heraangelegd als plantsoen. Ook het poortgebouw dat een mooie visuele afsluiting vormt van de Kapucijnenstraat vanaf het Kapucijnenplein getuigt van die aandacht voor stedenbouwkundige eenheid.

2.1.3. Historische waarde

De plaats van het voormalige weeshuis is belangrijk geweest voor de stadsgeschiedenis van Tienen. Gelegen binnen de historische omwalling was hier vanaf het derde kwart van de 17de eeuw het Capucijnenklooster gevestigd, zoals herinnerd wordt in de straatnamen (Kapucijnenplein en Kapucijnenstraat). Het weeshuis zelf is een herinnering aan de sociale voorzieningen die vanaf de 19de eeuw door de burgerlijke overheid werden uitgebouwd, samen met het hospitaal (1825) en het bejaardentehuis voor mannen (1829), beide verdwenen (bijlage 5.3., foto's 38 en 40).¹⁰ De opschriften "WEEZENHUIS", "MEISJES" en "JONGENS" zijn een zichtbare verwijzing naar deze voormalige functie. Meer impliciet past het weeshuis, net zoals de andere monumentale neoclassicistische gebouwen zoals het hospitaal, het bejaardentehuis en het station in het beeld van welvaart en (industriële) ontwikkeling die het stadsbestuur wou verspreiden.¹¹

2.2. Motivering van het type bescherming

Het weeshuis met poortgebouw in Tienen wordt beschermd als stadsgezicht. Het Onroerendergoeddecreet definieert een stads- of dorpsgezicht als volgt: "een geheel van een of meer monumenten en/of onroerende goederen met omgevende bestanddelen zoals beplantingen, omheiningen, waterlopen, bruggen, wegen, straten en pleinen, van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde."

Dit statuut wordt gekozen omdat de beschermingswaardige erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen van het weeshuis met poortgebouw enkel aanwezig zijn in delen van de

⁹ Zijn zoon Charles week zeer vroeg uit naar Heverlee en later naar Mechelen, zijn inwonende neef Charles-Louis zou François opvolgen als stadsarchitect van Tienen (S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 14, voetnoot 44).

¹⁰ S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 10.

¹¹ Kempeneers 1999, p. 805-806

onroerende goederen die zichtbaar zijn vanaf het openbare domein, evenals in omgevende bestanddelen zoals beplantingen, straten en pleinen.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De percelen van het weeshuis en het poortgebouw worden voorgesteld voor bescherming omdat er zich achter de voorgevel erfgoedelementen bevinden die beschermd worden als stadsgezicht zoals de twee gewelfde doorgangen naar het Kloosterhof. Bij het perceel van het poortgebouw is aan de oostzijde wel een heel smalle uitstulping buiten de bescherming gehouden omdat deze geen enkele relatie heeft met het beschermde erfgoed. Het segmentboogvormige plantsoen voor het weeshuis is meegenomen in de afbakening omwille van de stedenbouwkundige waarde van dit geheel, net zoals een deel van de Kapucijnenstraat die de visuele as vormt van het Kapucijnenplein naar het poortgebouw.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerende goed waar dit dossier over gaat.

Het weeshuis is aangeduid als beschermd monument maar hiervoor loopt – tegelijk met deze beschermingsprocedure – de opheffingsprocedure:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1259>.

Het weeshuis met omgeving is aangeduid als beschermd stadsgezicht maar hiervoor loopt – tegelijk met deze beschermingsprocedure – de opheffingsprocedure:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1264>.

Het weeshuis is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/115667>.

Het te beschermen stadsgezicht ligt deels in de UNESCO werelderfgoed bufferzone van de Parochiekerk Sint-Germanus met stadstoren:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/15041>.

Het te beschermen stadsgezicht maakt deel uit van de vastgestelde archeologische zone Historische stadskern van Tienen (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11923>) en er bevindt zich een waarneming van een archeologisch element (CAI): voormalig Kapucijnenklooster (<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/213018>).

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

2.4.2. Omgeving

De gewestplanbestemming van het te beschermde stadsgezicht is woongebied waaronder een stuk woongebied met cultureel-historische en/of esthetische waarde aan de westzijde (Kapucijnenplein).

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechtouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Weeshuis* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42846> (geraadpleegd op 1 februari 2023).

DE DECKER P. e.a. 1999: *Huiszoeking, een kijkboek sociale woningbouw aangeboden door Leo Peeters*, Brussel.

KEMPENEERS P. 1999: *Thuis in Thienen*, Tienen.

S.N. 1985: *Tienen 1635 Geschiedenis van een Brabantse stad in de zeventiende eeuw*, Brussel.

S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 10-14.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. De fotobijlage bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend fotomateriaal dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen (2016)